

El Misteri d'Elx en versió original

La formació valenciana Capella de Ministrers acaba de treure al mercat una gravació inèdita a l'estat espanyol que recupera la partitura original, datada de 1709, de la primera part del Misteri d'Elx, 'La Vespra.' Sense cap ànim de desmerèixer la versió tradicional, plena d'aportacions posteriors, Capella ha fet una interpretació històrica i personal del que podria haver estat el Misteri el 1650.

Fa 300 anys, el Misteri de l'Assumpció de la Mare de Déu que es representava a Elx tenia molt poca cosa a veure amb el que es pot veure i escoltar avui dia. Les nombroses aportacions musicals que s'han produït al llarg de la història –les últimes fa només 60 anys– han anat configurant diverses versions, cadascuna més allunyada de l'original. De fet, la metamorfosi que ha patit el Misteri durant aquests darrers tres segles ha estat tant accentuada que alguns dels seus fragments originals amb prou feines es poden reconèixer en la versió actual.

El que no ha canviat en tots aquests anys, però, ha estat el fervor popular que ha envoltat la festa. Avui dia, com des de fa més de cinc segles, el Misteri continua representant-se cada mes d'agost a la basílica de Santa Maria d'Elx. Convertit ja en un dels pocs testimonis vius de la representació del drama de la mort i assumpció de la Mare de Déu que, durant l'edat mitjana, va esdevenir una autèntica devoció popular a bona part d'Europa, el Misteri continua conservant intacta la seua força. De fet, són els il·licitants mateixos els qui cada any mantenen viva una tradició que s'ha representat ininterrompudament des dels seus orígens, fent cas omís dels decrets del Concili de Trento (1563), que prohibien la representació de teatre religiós dins de les esglésies. Precisament ara fa dos anys, la Unesco reconeixia aquest compromís d'Elx amb la història, la cultura i la tradició i concedia a aquesta obra la categoria de Patrimoni Oral de la Humanitat.

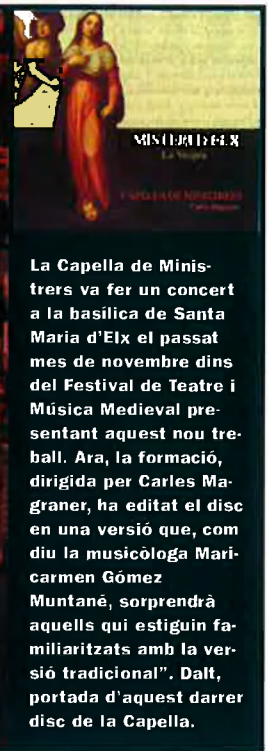
Sense cap pretensió de llevar al Misteri aquesta autenticitat, la formació valenciana Capella de Ministrers ha volgut fer

una aproximació històrica al Misteri original i acaba d'editar un treball que recull les músiques de la primera part del Misteri, coneguda com "La Vespra", prenent com a punt de partida la versió més antiga que es conserva, la consuetada de 1709. Aquest document, que actualment es troba a l'Arxiu Municipal d'Elx, conté, a més de la música, el guió, les acotacions escèniques i el text del Misteri que s'interpretava i es cantava no sols a principis del segle XVIII sinó també en el segle XVII. I és que, tot i que la consuetada està datada el 1709, la majoria d'investigadors que han estudiat el Misteri coincideixen a assenyalar que en realitat es tracta d'una còpia de diversos documents anteriors. "Pràcticament –explica la musicòloga de la Universitat Autònoma de Barcelona i col·laboradora en els treballs de la Capella des de fa molts anys, Maricarmen Gómez Muntané– es pot assegurar que aquesta consuetada conté partitures i textos bastant anteriors a la seua data. Segurament, algú els copiaria en un document conjunt. No obstant això, el més important d'aquesta consuetada és que és el document més antic que inclou la música del Misteri, ja que n'hi ha altres documents, del segle XV, que només conserven el text".

Amb les indicacions de la consuetada –i una bona dosi d'imaginació– Carles Magraner, director de la Capella de Ministrers i artífex d'aquesta versió, ha aconseguit fer realitat el Misteri que més s'aproxima als seus orígens. "En realitat –explica Magraner– mai no ha existit una versió única del Misteri. Les circumstàncies econòmiques i socials de cada moment condicionaven un tipus de representació o una altra. Si era una bona època, hi participaven molts músics i

SEBASTIÀ VILA / FESTIVAL MEDIEVAL D'ELX

La Capella de Ministrers va fer un concert a la basílica de Santa Maria d'Elx el passat mes de novembre dins del Festival de Teatre i Música Medieval presentant aquest nou treball. Ara, la formació, dirigida per Carles Magraner, ha editat el disc en una versió que, com diu la musicòloga Maricarmen Gómez Muntané, sorprendrà aquells qui estiguin familiaritzats amb la versió tradicional". Dalt, portada d'aquest darrer disc de la Capella.

molts actors i si no, es feia una representació més austera. Per això, aquesta versió és només una aportació personal basada en un document històric. Ara bé, el que sí que tinc clar és que si Carles Magraner haguera passat per Elx el 1650 hauria fet aquest Misteri.”

Adaptar la història amb llibertat.

Per a aproximar-se al màxim a les representacions del segle XVII, Magraner ha fet servir els criteris d'instrumentació i d'interpretació de qualsevol partitura de l'època. D'una banda, ha incorporat els instruments dels ministrers (agrupacions de músics que intervenien en actes populars i religiosos al costat de les veus de la capella), que segons està documentat, tenien un paper fonamental en la representació del Misteri, tot i que avui només s'utilitzen l'orgue i la guitarra. I d'altra banda, ha aplicat els canons d'instrumentació que utilitzaven les catedrals. En tots aquests manuals apareixien la corneta, el sacabutx, la xirimia i el baixó com a instruments indispensables, a banda d'alguns instruments de corda que es podien llogar segons la importància de l'esdeveniment.

El disc incorpora tots aquests instruments i a més inclou un so completa-

ment nou que sona durant el descens a la terra de l'Àngel Major. Es tracta d'una viola de gamba típica només de la Corona d'Aragó que Carles Magraner ha volgut reconstruir per a l'ocasió amb la col·laboració del luthier Carlos Pania-gua. “Va ser gràcies a una figura representada al pòrtic de la catedral del Pilar de Saragossa, datat del 1530, que vam comprovar que aquest instrument s'utilitzava a l'època. A partir d'aquest relleu hem pogut reconstruir un instrument que en realitat ja tocaven els àrabs (ells en deien *râbab*) i que després va evolucionar cap a aquesta viola de gamba pròpia d'aquests territoris.” Posteriorment –afegeix Carles–, amb l'expansió de la Corona d'Aragó cap a Itàlia, aquest ins-

El disc incorpora una viola de gamba típica de la Corona d'Aragó reconstruïda per a l'ocasió

trument també va traspasar fronteres, fins al punt que algun investigador italià s'hi ha referit com a viola valenciana.”

A banda de la incorporació d'instruments, Carles Magraner s'ha atrevit amb un altra aportació fruit d'una decisió absolutament personal: la introducció de la veu femenina per interpretar el paper de la Mare de Déu, que en la representació tradicional del Misteri fa un xiquet. “Senzillament m'he permès una llicència des de la llibertat de què disposava. Sé que és un tema que no està documentat, però sincerament pense que una dona sempre li posarà més sentiment que un xiquet a l'hora de cantar la mort del seu fill. A més –reconeix amb tota naturalitat– treballar amb un xiquet per gravar un disc és molt complicat.”

El resultat de totes aquestes aportacions –“Segurament, aquells qui estiguin familiaritzats amb la versió tradicional del Misteri, se sorprendran en escoltar una versió com aquesta”, assegura la musicòloga Maricarmen Gómez Muntané– és un disc que la crítica ja ha qualificat de refinat, sorprenent i, sobretot, agosarat. De fet, el risc ha estat potser l'element fonamental d'aquesta aventura. “Reinterpretar el passat d'una

almogàvers

700 ANYS (1303-2003)

700 anys després tornen... **els almogàvers!!**

**Samarreta
i pòster
només
16,50€**

almogàvers

Dimensions 50 x 70 cm

Gaudeix-ne amb
CATIMPERIUM
Caràcter català!

CATIMPERIUM

Sol·licitud de comanda

Quantitat*: Talla M Talla L Talla XL

Nom _____

Cognoms _____

DNI _____

Adreça _____

Núm. _____ Pis _____ Porta _____

Població _____ CP _____

Telèfon _____ t dat _____

*per cada unitat de samarreta es correspon el respectiu pòster

Envieu aquesta butlleta complimentada a **Apartat de correus 143, 08220 TERRASSA**

(LES DESPESES DE TRANSPORT VAN A CARREC DEL CLIENT)

manera tan lliure –reconeix Gómez Muntané– és tan arriscat que senzillament és avançar-se als temps perquè això encara no s’havia fet fins ara. Ara bé –precisa–, fer-ho amb el Misteri és jugar sobre un valor segur.” No debades, Gómez Muntané coneix a fons el Misteri d’Elx des que el 1986 va rebre l’encàrrec de fer una edició crítica de la consuetud del Misteri. “Després –recorda–, quan vaig conèixer a fons l’obra, l’interès merament professional es va convertir en un interès absolutament personal. És un espectacle únic al món.”

Els afegitons de la discòrdia. Des d’aquest coneixement de la festa, Maricarmen s’afegeix al debat sobre la idoneïtat de les aportacions que ha rebut el Misteri al llarg de la seua història i que, d’alguna manera, ha suscitat aquesta edició de la Capella de Ministrers. “El Misteri és una obra acabada –precisa–. I per tant, s’ha de considerar com un monument del passat. El fet que fa seixanta anys, algú [en referència al compositor alacantí Oscar Esplà] decidira afegir la seua pròpia música em sembla un disbarat, una mostra de prepotència i d’arrogància respecte d’una obra d’art.”

Carles Magraner coincideix amb la musicòloga en aquest aspecte. “Està clar que el Misteri és una obra a la qual s’han anat incorporant músiques noves i que s’ha anat nodrint de les aportacions personals dels diversos mestres de capella que ha tingut. Però això no vol dir necessàriament que tot siga lícit. Potser caldria encetar un diàleg per eliminar algunes coses, com les músiques d’Esplà, o incorporar-ne d’altres, com per exemple, els instruments que es tocaven històricament i que perfectament es podrien reincorporar.”

De moment, però, aquestes propostes s’hauran d’esperar. I més, ara que el Misteri és Patrimoni de la Humanitat i que qualsevol canvi provocaria un gran debat a tots els nivells. No obstant això, com diuen els il·licitans, parlar del Misteri, siga com siga, sempre és bo. I la Capella de Ministrers ho té clar i ja prepara l’edició de la segona part del Misteri, la Festa, per a finals del 2004.

Rosanna Melià